

УДК 658.012.2

Судакова О.І.

*кандидат технічних наук,**доцент кафедри обліку, економіки і управління персоналом підприємства
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*

Медведовська Т.П.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економіки підприємства
Національного гірничого університету*

Гарбуз Є.В.

*магістр**Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*

Лутченко О.В.

*магістр**Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*

УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВА З КОНТРАГЕНТАМИ, ДІЮЧИМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ЖИТТЄВОМУ ПРОСТОРИ

SECURITY MANAGEMENT OF INTERACTION OF THE ENTERPRISE WITH CONTRACTORS ACTING IN THE GENERAL LIFE SPACE

АНОТАЦІЯ

Розроблено концепцію управління безпекою взаємодії підприємства з контрагентами, діючими в загальному життєвому просторі. Основою забезпечення достатнього рівня економічної безпеки підприємства як підприємницької структури є підтримка його сталого і максимальна ефективна функціонування в даний час і нагромадження достатнього потенціалу для збалансованого розвитку і стабільного зростання в майбутньому. Критерієм розвитку повинні виступати показники діяльності підприємства, значення яких у майбутньому повинні бути не гірше, ніж у сьогоденні. Результати діяльності підприємства значною мірою визначаються зовнішнім середовищем, а саме підприємство як відкрита система залежить від атмосфери у відносинах постачальників ресурсів, енергії, кадрів, а також від споживачів та конкурентів. При цьому виникають два принципових типи загроз, пов'язаних як із самим протіканням процесу виробничо-господарської діяльності й зумовлених взаємин підприємства з постачальниками, споживачами та конкурентами, так і з природною відповідною реакцією контрагентів підприємства на його активні дії. Запропоновано систему управління економічною безпекою підприємства на основі відтворювального підходу з урахуванням впливу економічних суперечностей.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, контрагенти, система управління економічною безпекою підприємства, постачальники, економічна безпека розвитку підприємства.

АННОТАЦИЯ

Разработана концепция управления безопасностью взаимодействия предприятия с контрагентами, действующими в общем жизненном пространстве. Основой обеспечения достаточного уровня экономической безопасности предприятия как предпринимательской структуры является поддержка его постоянного и максимально эффективного функционирования в настоящее время и накопление достаточного потенциала для сбалансированного развития и стабильного роста в будущем. В качестве критерия развития должны выступать показатели деятельности предприятия, значения которых в будущем должны быть не хуже, чем в нынешнем времени. Результаты деятельности предприятия в значительной степени определяются внешней средой, а именно предприятие как открытая система зависит от атмосферы в отношении поступлений ресурсов, энергии, кадров, а также от потребителей и конкурентов. При этом возникают два принципиальных типа угроз, связанных как с самим протеканием процесса про-

изводственно-хозяйственной деятельности и обусловленных взаимоотношений предприятия с поставщиками, потребителями и конкурентами, так и с естественной соответствующей реакцией контрагентов предприятия на его активные действия. Предложена система управления экономической безопасностью предприятия на основе воспроизводительного подхода с учетом влияния экономических противоречий.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, контрагенты, система управления экономической безопасностью предприятия, поставщики, экономическая безопасность развития предприятия.

ANNOTATION

The concept of management of safety of interaction of the enterprise with contractors operating in the general living space has been developed. The basis for ensuring an adequate level of economic security of an enterprise as an entrepreneurial structure is to support its sustainable and maximum effective functioning at present and to accumulate sufficient potential for balanced development and stable growth in the future. The criterion for development should be the performance indicators of the enterprise, the value of which in the future should be no worse than in the present. The results of the enterprise are largely determined by the external environment, namely, the enterprise as an open system depends on the atmosphere in the supply of resources, energy, personnel, as well as from consumers and competitors. In this case, there are two principal types of threats which are associated with the very course of the process of production and economic activity and the relationship of the enterprise with suppliers, consumers and competitors, as well as with the natural corresponding reaction of the contractors of the enterprise on its active actions. The system of management of economic security of the enterprise is proposed on the basis of the reproductive approach taking into account the influence of economic contradictions.

Keywords: economic safety of the enterprise, contractors, threats, suppliers, system of management of economic safety of the enterprise.

Постановка проблеми. В умовах загострення економічної кризи, що поставила на межу виживання низку підприємств, які ще донедавна вважалися успішними та стабільно функціонуючими, питання про економічну безпеку набуло особливої актуальності. Підвищення

агресивності зовнішнього й частково внутрішнього середовища призвело до виникнення нових загроз і посилення їх впливу на результативність діяльності підприємств. Запобігання негативному впливу комплексу зовнішніх і внутрішніх загроз можливо шляхом забезпечення своєчасної реакції на них і створення умов для безпечного розвитку через ефективне управління економічною безпекою в рамках загальної системи управління суб'єктом господарювання. Прийняття оптимальних рішень у сфері управління й забезпечення економічної безпеки підприємств потребує вирішення низки питань, пов'язаних з урахуванням сучасних тенденцій налагодження та розширення стратегічної взаємодії підприємств із суб'єктами зовнішнього середовища для забезпечення реалізації власних стратегічних інтересів. У зв'язку із цим перед економістами і менеджерами виникло завдання перегляду принципів і підходів до управління економічною безпекою та їх удосконалення з урахуванням нових вимог, які висуває нестабільне зовнішнє середовище функціонування підприємств. Одними з таких вимог є оперативність і результативність управлінських рішень, що можна забезпечити, використовуючи сучасні інструменти управління, до яких належать управління безпекою взаємодії підприємства з контрагентами, діючими в загальному життєвому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні в науковій літературі значна увага приділяється питанню економічної безпеки підприємств. Вагомий внесок у дослідження, пов'язані з проблемами економічної безпеки, зробили такі вітчизняні і зарубіжні науковці: Безугла Н.С., Бойкевич О.Р., Васильців Т.Г., Веретенникова Г.Б., Грунін О.А., Грунін С.О., Жаліло Я.А., Іванов А.В., Кірієнко А.В., Качалов Р.М., Клейнер Г.Б., Козаченко Г.В., Кузенко Т.Б., Ліпкан В.А., Пригунов В.Я., Соснін А.С., Шаваєв А.Г., Шликов В.В., Ярочкін В.І., Ячменьова В.М. та ін. [1–11].

Дослідження вітчизняних та зарубіжних учених показують, що для підприємства більш важливим є не уникнення загрози взагалі, а вміння її вчасно і точно передбачити для того, щоб ужити необхідних заходів. Це стосується як підприємств, що знаходяться у кризовому стані, так і успішно працюючих підприємств. Необхідним є створення системи управління безпекою взаємодії підприємства з контрагентами, діючими в загальному життєвому просторі, оскільки метод прийняття управлінських рішень на основі лише інтуїції не може в наявних умовах забезпечити максимально ефективне функціонування суб'єктів господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак залишилася невирішена проблема – управління безпекою взаємодії підприємства з контрагентами, діючими в загальному життєвому просторі в умовах неста-

більного економічного середовища, що й зумовило вибір теми даної статті.

Мета статті полягає у розробленні теоретичних положень щодо управління безпекою взаємодії підприємства з контрагентами, діючими в загальному життєвому просторі в умовах нестабільного економічного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління економічною безпекою підприємства є складним, динамічним, інерційним процесом, а отже, вимагає виділення груп стратегічних і тактичних заходів. При цьому необхідною умовою забезпечення ефективності управління є узгодження механізмів і заходів тактичного і стратегічного рівнів управління економічною безпекою підприємства. Таке узгодження проводиться на підставі оцінки ефективності політики точок зростання, оцінки ступеня досягнення стратегічних цілей, де мірою виступають вартість підприємства, а також оцінка дієвості програми виведення підприємства з кризи. Результати аналізу ефективності, таким чином виступають зворотним зв'язком, який формує перелік завдань управління для подальшого розроблення заходів щодо виведення підприємства з кризи.

Підприємство, як і будь-яка виробнича система, неминуче залучається до взаємин із ринками факторів виробництва через необхідність використання певного набору ресурсів, що спричиняє відповідні витрати. В умовах насиченості ринку закупки, здійснені підприємством, можуть значно вплинути на зростання його прибутку поряд із продажем продукції. Водночас витрати, що виникають у сфері постачання та розподілу, також досить великі й у деяких випадках порівняні з витратами у виробничій сфері. Саме тому завданням економічної безпеки підприємства стає нейтралізація загроз, що виникають у процесі боротьби за обмежений обсяг ресурсів у межах життєвого простору підприємства.

При цьому під час формування економічної безпеки підприємства необхідно враховувати, що безпосередні стосунки підприємства з постачальниками та споживачами зумовлюють виникнення певного виду ризиків, пов'язаних із самим процесом виробничо-господарської діяльності. Разом із тим функціонування підприємства може призвести до виникнення загроз рівню безпеки його контрагентів, що викликає в них природну відповідну реакцію та подальше зниження загального рівня безпеки самого підприємства. Це положення проілюстроване на рис. 1.

Оскільки стосунки з постачальниками ресурсів виступають одним зі значних факторів загроз, саме раціоналізація політики вибору постачальників і нормалізація подальшої взаємодії з ними повинні стати основою для підтримки достатнього рівня економічної безпеки. Основою для цього повинна стати концепція зон стратегічних ресурсів (ЗСР).

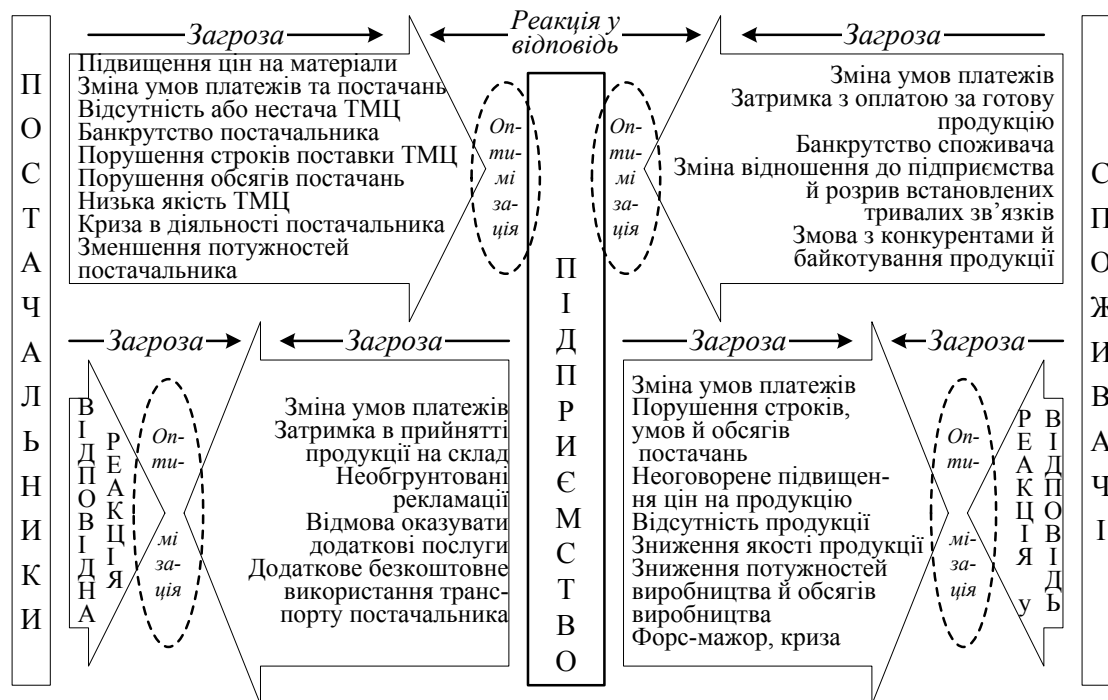

Рис. 1. Схема виникнення загроз під час взаємодії підприємства з контрагентами

Зони стратегічних ресурсів – це сукупність постачальників основних ресурсів, здатних забезпечити виведення на ринок того чи іншого товарного асортименту фірми. З огляду на наявність різних цін на однакові ресурси у різних постачальників, принцип вибору оптимальної ціни сировини й матеріалів та їх застосування визначаються переважно мотивацією одержання достатнього прибутку (максимально можливо) за мінімальних витрат.

Основу процесу вибору постачальників повинні становити певні базові критерії, застосування яких дасть змогу створити попередній перелік постачальників, який буде деталізуватися під час проведення більш поглибленого аналізу. Усіх постачальників, що відповідають базовим критеріям, доцільно розподілити за категоріями відповідно до потенційного рівня загроз, який вони можуть становити для підприємства. Це дасть змогу правильно вибрати методи, які застосовуються під час роботи з постачальниками. До найбільш важливих із них відносять сертифікацію постачальників, партнерство (альянс) з постачальниками та рейтингування постачальників.

З погляду на забезпечення економічної безпеки, процедуру вибору постачальника доцільно зобразити у вигляді двоступінчатої процедури з попереднім формуванням критеріїв оцінки та вибору постачальників і ранжируванням їх за категоріями. Загальна послідовність вибору постачальників представлена на рис. 2.

Окрім того, необхідно сформулювати низку вимог до процесу вибору постачальників, що враховують критерії безпеки, такі як: стабільність й конкурентоздатність групи постачальників; опти-

мальна їхня вертикальна інтеграція; розподіл закупівель серед постачальників; забезпечення максимального впливу на обраних постачальників; організація співробітництва не з одним, а з декількома постачальниками ресурсів однієї групи; наявність резервних страхових фондів; гнучка структура підприємства, яка дає змогу ефективно змінювати її профіль; налагоджена мережа від постачальників до підприємства.

Закупівлі товару необхідно розподілити між альтернативними постачальниками так, щоб збільшити вплив на них. Частка, яку одержить кожен окремий постачальник, повинна бути досить великою, щоб йому було не вигідно її втрачати. Однак значний розподіл закупівель не дасть підприємству структурних переваг. Водночас закупівлі всього товару в одного постачальника можуть значно впливати на підприємство. Все це зумовлює необхідність стимулювання альтернативних постачальників до входу на ринок за рахунок невеликих обсягів закупівель.

Наступний аспект нормалізації взаємин із постачальниками – розроблення системи контролю над їхньою діяльністю, яка також інтегрована в механізм управління безпекою.

У процесі проведення моніторингу та ранжирування постачальників необхідно приділити особливу увагу розгляду стабільності й конкурентоздатності постачальників, оскільки більш доцільно купувати товар у тих із них, що поліпшують своє конкурентне становище, вдосконалюючи товари або послуги, що надаються. Це гарантує підприємству придбання ресурсів відповідної якості за меншими цінами. Можливий вибір й таких постачальників, які зможуть задовольнити більшість вимог підпри-

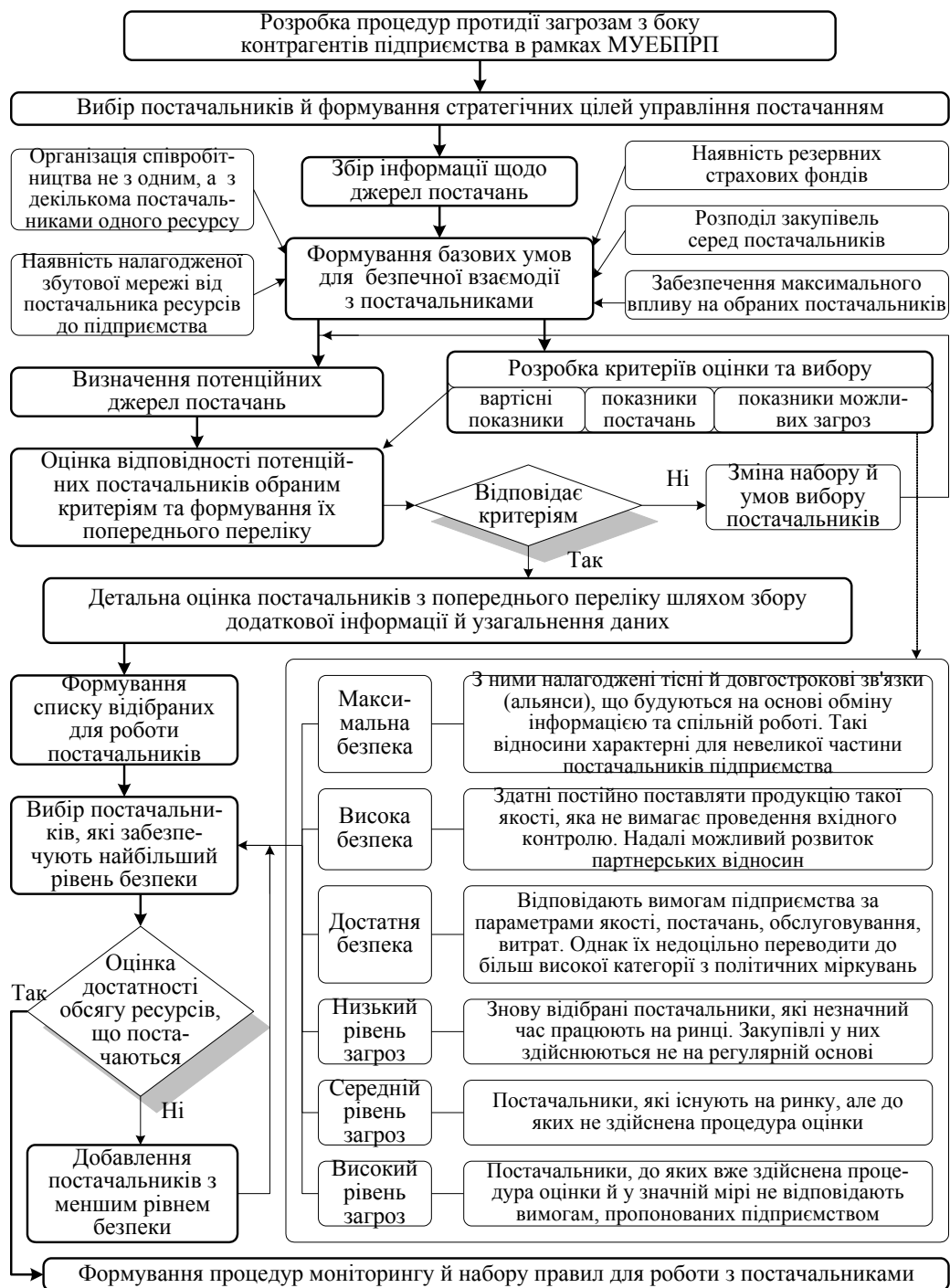

Рис. 2. Механізм управління економічною безпекою розвитку підприємства (елемент «взаємодія з постачальниками»)

емства, що може поліпшити його конкурентне становище.

Також вагому роль у подоланні загроз взаємодії з постачальниками (рис. 1) грає можливість установа партнерських відносин із ним (рис. 3). Це дає можливість розвину елементи взаємодопомоги постачальника і підприємства в питаннях якості, зниження витрат й тривалості операційного циклу.

Велике значення у процесі управління закупівлями має грає контроль й управління як

якістю постачань ресурсів, яка охоплює самостійний блок загроз, контроль за якими необхідний для підприємства, так й у цілому якісний рівень взаємин із постачальниками. У зв'язку із цим для підприємства принципово важливо мати надійний інструментарій для оцінки якості, що може бути забезпечено конкретним постачальником.

З погляду контролю над можливими загрозами під якістю варто розуміти спроможність постачальника задовольняти потреби підпри-

Рис. 3. Нейтралізація загроз шляхом встановлення партнерських відносин з постачальником

емства. Таким чином, мірилом якості послуги може бути тільки задоволеність споживачів. Якщо споживач задоволений, послуга – якісна. Якість у такому розумінні не може мати абсолютної оцінки. Будь-які кількісні показники якості є відносними й існують у формі рейтингів, оцінок невідповідностей, оцінок ступеня відповідності стандартам тощо.

Під час створення оптимального набору зон стратегічних ресурсів та виробленні стратегії поведінки підприємства на ринку факторів виробництва необхідно оперативно враховувати будь-які можливі зміни ситуації, а протидія загрози неотримання товару-ресурсу від постачальника повинно ґрунтуватися на наявності альтернативних постачальників та можливості вибору з їхнього числа інших основних постачальників товарів-ресурсів.

Висновки. Результати діяльності підприємства значною мірою визначаються зовнішнім середовищем, а саме підприємство як відкрита система залежить від атмосфери у відносинах постачань ресурсів, енергії, кадрів, а також від споживачів та конкурентів. При цьому виникають два принципових типи загроз, пов'язаних як із самим протіканням процесу виробничо-господарської діяльності й зумовлених взаємин підприємства з постачальниками, споживачами та конкурентами, так і з природною відповідною реакцією контрагентів підприємства на його активні дії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кавун С.В. Економічна безпека підприємства: інформаційний аспект : [монографія] / С.В. Кавун. – Харків : Щедра садиба плюс, 2014. – 312 с.
2. Ковтун О.І. Стратегія підприємства : [навч. посіб.] / О.І. Ковтун. – К. : Ліра-К, 2014. – 680 с.
3. Пекна Г.Б. Вибір вектора регіонального інтеграційного розвитку України з позиції забезпечення економічної безпеки / Г.Б. Пекна // Вчені записки Ун-ту економіки та права «КРОК». – 2011. – Вип. 25. – С. 100–108.
4. Судакова О.І. Управління стійкістю роботи підприємства для забезпечення економічної безпеки його розвитку / О.І. Судакова, О.Л. Герасимова, К.А. Гуркова, А.Р. Гаврилук // Економічний простір. – 2012. – № 112. – С. 168–176.
5. Шпак Н.О. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України : [навч. посіб.] / Н.О. Шпак, О.В. Пирог. – К. : Ліра-К, 2015. – 288 с.
6. Ковальчук Н.А. Подходи к оценке финансово-экономической безопасности отечественных предприятий / Н.А. Ковальчук, А.Г. Корбутяк // Бизнес Информ. – 2014. – № 10. – С. 249–255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2014&abstract=2014_10_0&lang=ru&stqa=40.
7. Концепція управління економічною безпекою підприємства / О.І. Судакова [та ін.] // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/4-2016-ukr.

8. Сучасні технології моніторингу системи управління складними виробничими системами / О.Л. Герасимова, О.І. Судакова, П.О. Чуприна // Інфраструктура ринку. – 2017. – Вип. 5. – С. 70–74.
9. Головна характеристика механізму управління економічною безпекою розвитку підприємства / О.І. Судакова, О.Ю. Щеглова, О.О. Гасенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2017. – № 24. – С. 11–14.
10. Пекна Г.Б. Вибір вектора регіонального інтеграційного розвитку України з позиції забезпечення економічної безпеки / Г.Б. Пекна // Вчені записки Ун-ту економіки та права «КРОК». – 2011. – Вип. 25. – С. 100–108.
11. Рудниченко Е.Н. Адаптація системи економічної безпеки підприємства к впливанню суб'єктів таможенного регулювання / Е.Н. Рудниченко // Бизнес Информ. – 2014. – № 4. – С. 303–307 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2014&abstract=2014_04_0&lang=ru&stqa=50.